

Dana kişi we onuñ talypalary / tymsal-hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 26 января, 2025

Dana kişi we onuñ talypalary / tymsal-hekaýa DANA KIŞI we ONUÑ TALYPLARY

Öten zamanlarda özüniñ akyl-payhasy bilen meşhur bolan bir dana kişi ýaşapdyr. Kämil payhasy bilen il-günüň alkyşyna eýe bolan bu dana köp ylymlardan baş çykaryp, birtopar kitaplar ýazandan soň onuñ at-abraýy uzak ülkelere hem ýayrapdyr. Öz ýurdunda hem abraýy belent bolan bu dana kişi haýsy ýere barsa, oña törden ýer beripdirler.

Dana kişiniñ il içindäki at-abraýyna gözi giden bir täjir ýigit, şeýle at-abraý gazanmaga göwün ýüwürdip, pähimdar danadan bilim almagy ýüregine düwüpdür. Şol ýurtda ýene bir daýhan ýigit hem dünýäniñ gurluşyna göz ýetirmek, bilim-sowatly bolmak maksadynda pähimdar dananyñ huzuryna barypdyr. Egni ak lybasly, ak sakgaly dana kişi bilim almak maksadynda gelip, garşysynda duran iki yigidi mazaly synlap, olara bilim bermägerazy bolupdyr.

Şol wagt daýhan ýigit:

– Tagsyr, meniñ ekin meydanlarym bar, dayhançylyk edip, şonuñ bilen gün-güzeran aylaýaryn, maşgalamy ekleýärim. – diýip, söze başlapdyr. – Eger rugsat berseñiz men gündelik işlerimiñ daşyndan wagt tapyp, gelip sizden sapak alsam bolarmyka?

Dana kişi:

– Bolar oglum, näme bolman – diýip, daýhan yigide mylaýym jogap beripdir. – Iň möhümi köp bilim öwrenmek däl-de, öwrenýän bilimiñ az bolsa-da, ony yzygiderli öwrenip, yatda saklamak.

Dana kişiden bilim almaga gelen täjir yigit bolsa;

– Tagsyr, men bolsa ähli iş-aladamy birýana taşlap, diňe ylym-bilim bilen başagaý bolmak, ahyrynda yhlas-zehinim bilen siziň ýaly belent derejä yetmek- diyip, öz matlabyny aýdypdyr. – Men şonuň üçin siziň ýanyňyzda galyp, gaty çynlakaý bilim almak isleýän, tagsyr.

Dana kişi myssa ýylgyryp, oňa hem bolýar diýen manyda baş atypdyr.

Şeýdip dayhan ýigit bilen täjir ýigit dana kişiden bilim sowat alyp, ylym-yrfan ýoluna düşüpdirler. Daýhan ýigit gys-bahar diýmän öz ekin meýdanlarynda daýhançylyk edipdir. Hasyl alypdyr. Maşgalasynyň eklenji üçin janaýaman zähmet cekipdir. Işinden eli sypynsa dana kişiniň ýanyna gidip, ondan sapak almagy hem unutmandyr. Öýüne gelibem şemiň ýagtysyna sapaklaryny gaýtalapdyr. Aýalynyň dayhan ýigide ýüregi awap, «beýdip özüňi, horlama, bilim aljak diýip gaty ýadayarsyň» diyse-de, ol yhlas bilen bilim-sowat öwrenmegi dowam etdiripdir.

Dana kişiniň ýanynda galyp, ylym-bilim öwrenýän täjir ýigit bolsa, örän arkaýyndy. Sebäbi dana kişiniň ýanynda islän wagty ondan bilmedik zadyny sorap bilýärdi. Dana kişiniň paýhas doly kitaplaryny islän wagty alyp okap bilýärdi. Emma onuň bar aladasy diňe bilim-sowat däl-di, täjir ýigidiň ahyrynda at-abraýly bolasy gelýärdi.

Hepdede bir gezek gelip sapak alýan daýhan yigidi görende täjir ýigit «Haý, seniň bu gatnan bolup sapak alşyň şu bolsa, okuwyňy on dört ýylda hem tamamlap bilmersiň» diýip, oňa gyjالات berýärdi. «Ylym diýen zada ýapyşanyňda, ynha biziň edişimiz ýaly, bar iş-güýjüňi gapdala taşlamaly, bolmasa bitiren goşuň bolmaz» diýýärdi.

Daýhan ýigit oňa kän gulak gabartman okuwyny dowam etdiripdir. Öz iş-aladasyny hem gapdaldan goymandyr. Baharda ekin meýdanlarynda parç bolup oturan ýaşyl maysalary synlap kitap okapdyr. Tomusda bişip başlan bugdaýly meýdanlara guwanyp, halypasyndan öwrenip gaýdan ylymlaryny gaýtalapdyr.

Aý aýlanypdyr, ýyl dolanypdyr. Dana kişiniň talyplarynyň okuw okamaly wagty tamam bolupdyr. Indi olaryň alan bilimlerini näderejede öwrenendiklerini bilmek üçin synag etmelidi.

Ol gün daýhan ýigit gaty aljyrapdyr, tolgunypdyr. Dana kişiniň ýanynda bolup ylym öwrenen talyby bolsa özüni arkaýyn alyp barypdyr. Çünki ol synagy üstünlik bilen geçip biljekdigine

ynanýardy.

Dana kişi iki okuwçysyndan hem aýry-ayrylykda synag alypdyr. Ähli öwrenen zatlary boýunça olara sowal beripdir. Daýhan yigit näçe aljyrasa-da, payhasly halypasynyň beren sowallaryna jogap berip başarypdyr. Onuň tersine täjir ýigit berilen sowallara göwnejaý jogap berip bilmän, çykgynsyz yagdaýa düşüp, dana kişiniň önünde kä gyzarypdyr, kä bozarypdyr. Ahyr dana kişi daýhan ýigidiň synaglardan üstünlikli geçendigini aýdyp, onuň berekellasyny yetiripdir. Täjir yigide bolsa, entek synaglardan ötüp bilmändigini aýdypdyr.

Beýle netijä garaşmadyk täjir yigit, gözlerini tegeläp:

– Tagsyr, men şu ylym öwrenmek üçin bütin işimi-güýjümi taşlap, siziň yanyňyzda galdym, bu nähili beýle bolýar – diýip, öz nägileligini bildiripdir.

Pelsepe ylmyndan kämil derjelere ýeten dana kişi bir zady subut etmek üçin artykmaç söze derek şol zady başga bir zadyň üsti bilen, deňeşdirme ulanyp, meňzetme getirip öz gelen netijäň dogrudygyny ykrar etdirmelidigini bilýärdi.

Ol öz talyplaryna garap:

– Geliň, bu gün gözəl tebigata seyle cykalyň – diýip, garaşylmadyk teklipe edipdir. – Dağlara seyran edeliň. Ol ýerde biraz göwün acarys. Hem şol ýerde men size synaglaryň nämüçin beýle netije berendigini düşündirjek boláýyn

Şeýdip dana kişi talyplaryny ýanyna alyp, gözəl tebigata seyle ugrapdyr. Emma ýola düşmänkäler her haysynyň eline bir küýze beripdir.

Olar ýola düşüpdirler. Belent daglaryň goýnunda yerleşen müň dürli miweli ir-iymişli bir jülgede, bol suwuna buysanyp, depeden inip duran şaglawuýyň ýanynda düşläpdirler. Şol mahal dana kişi täjir ýigide bakyp:

– Ýanyň bilen getiren küýzäni şaglawuýyň astynda goý – diýipdir.

Täjir ýigit hasyr-husur özüni suwa urup, baryp, güwläp depeden inip duran şaglawuýyň astynda boş küzsesini goýup, üst-başyny öl-myžzyk edip dana kişiniň ýanyna gelipdir. Soňra dana kişi daýhan talybyna ýüzlenip:

-Sen bolsa eliňdäki küýzäni şaglawuýyň bir gyrasynda eltip goý – diýipdir.

Daýhan yigit halypasynyň aydanyny edip, şaglawuýyň bir gyraýygyndan baryp, elindäki küzsesini emäý bilen daşly kenarda goýupdyr.

Şundan soñ dana kişi hem talyplary oturyp dynç alypdyrlar, iýip-içipdirler. Soñra dana kişi ýerinden turup, şaglawugyň gyrasyna baryp, täjir ýigide:

– Hany suwuň astynda goýan küyzänden bir habar tut – diýipdir. Täjir ýigit derrew özüni suwa urup, suwuň astynda duran küýseniniň ýanyna barypdyr. Dana kişi daýhan ýigide hem küýzesinden habar tutmagy yşarat edipdir.

Soñra ol täjir ýigide ýüzlenip:

– Küýzände suw barmy – diýipdir?

Täjir ýigit aňk-taňk bolup:

– Tagsyr, meň küýzämiň düýbünde yumruk sygaymaly deşik bar eken-ä – diýipdir. – Küýzäniň içine dolan suw, doluşy ýaly akyp dur.

Dana kişi oña hiç zat diymän:

– Seň küýzände suw barmy – diyip, daýhan ýigitden sorapdyr.

Daýhan yigit:

– Halypam, edil şaglawugyň guýýan ýerinde durmasa-da, syçyrap düşýän suw damjalaryndan meniň küýzäm dola-bara bolup barypdyr – diýip, begençli seslenipdir.

Dana kişi iki talybynam ýanyna çagyrypdyr-da:

– Indi men size bu wakanyň hikmetini aýdyp bereýin – diýip, howlukman söze başlapdyr. – Düýbi deşik küýze näçe suwuň astynda dursa-da, ony doldurmak mümkin däl, emma bitin küýze wagty gelende damja bilenem dolup biler.

Soñra ol entegem hiç zada düşüniş bilmiş durn täjir yigide:

– Sen meniň ýanymda galyp ylym öwrenmek islediň, emma sen öwrenen zatlaryňy özüňde saklamadyň, ýagny özleşdirmедиň. Ol ylym deşik küýzäniň düýbünden akýan suw mysaly akdy durdy. Ynha daýhan ýigit bolsa, menden uzakda bolsa-da, azajyk-azajykdan alan ylmyny ýat tutup, özleşdirip öz akyl küýzesini doldurdy – diýip sözüni tamamlapdyr.

Sylapberdi MUHAMOW.

16.04.2023. Moskwa, Klin. Hekaýalar